

Målformer i grunnskolen

Vi gir her en samlet oversikt over reglene som gjelder for målformer i grunnskolen. Målgruppen er primært rektor, skoleeier og statsforvaltere, men informasjonen kan også være nyttig for foreldre og elever.

VEILEDNING   SIST ENDRET: 31.05.2020

Innhold

1 Skriftlig målform

2 Den muntlige delen av opplæringen

3 Overføring til skole med annet hovedmål

4 Rett til å tilhøre en egen elevgruppe etter målform

5 Rådgivende målavstemning

1 Skriftlig målform

Valg av skriftlig målform

Kommunen fastsetter ved forskrift om den enkelte skole skal bruke nynorsk eller bokmål i den skriftlige opplæringen. Målformen kommunen fastsetter, blir hovedmålet for skolen, jf. opplæringsloven § 2-5 første ledd. Hovedmålet for skolen skal brukes blant annet i skriftlige

oppgaver og i meldinger som skolen gir den enkelte elev. Den målformen som ikke er hovedmål, er sidemålet.

Kommunen kan fastsette ulike målformer som hovedmål ved skolene i kommunen, men den enkelte skole kan bare ha ett hovedmål. Hovedmålet skal brukes i den skriftlige opplæringen for alle årstrinnene ved en skole.

Bestemmelsen regulerer ikke administrasjonsspråket ved skolene.

Hva betyr valget av skriftlig målform?

Fram til og med 7. trinn må elevene bruke samme hovedmål som skolen i de skriftlige arbeidene sine. Fra og med 8. trinn velger derimot elevene selv om de vil bruke bokmål eller nynorsk i eget arbeid, jf. opplæringsloven § 2-5 første ledd. Uansett hva elevene velger, skal skolen fortsatt bruke det vedtatte hovedmålet i sitt skriftlige materiale.

Det framgår av opplæringsloven § 2-5 sjette ledd at elevene skal ha opplæring i begge målformer de to siste årene i grunnskolen. Læreplanverket for Kunnskapsløftet LK20 går lenger enn § 2-5 i omfanget av sidemålsundervisninga. Læreplanen i norsk har kompetansemål knytt til både nynorsk og bokmål på alle trinn med kompetansemål og skriftleg sidemål etter 4., 7., og 10. trinn. § 2-5 sjette ledd er foreslått endra for å vere i tråd med læreplanverket.

Fritak

Kravet til opplæring i skriftlig sidemål gjelder ikke for elever som har opplæring i samisk som første eller andre språk, finsk som andrespråk, tegnspråk, eller særskilt språkopplæring. Det fremgår av forskrift til opplæringsloven § 1-11.

[Mer om fritak](#)

Målform i lærebøker og læremidler

Foreldrene kan velge om elevens lærebøker skal være på nynorsk eller bokmål, jf. § 2-5 tredje ledd. Foreldrenes valgrett gjelder lærebøker i alle fag, med unntak av norskfaget. I norskopplæringen skal elevene ha lærebøker på skolens hovedmål. Fra og med 8. trinn bestemmer elevene selv hvilken målform de vil ha lærebøkene på.

Det finnes ytterligere krav til lærebøker og andre læremidler i § 9-4 i opplæringsloven. Der fremgår det at det i andre fag enn norsk kun skal brukes læremidler som foreligger på nynorsk og bokmål, og disse læremidlene skal foreligge til samme tid og samme pris. I tillegg skal lesebøkene i norskfaget i grunnskolen ha nok tilfang på begge målformer slik at elevene lærer å lese både bokmål og nynorsk. Nærmere regler om elevens rett til læremiddel på egen målform er fastsatt i forskrift til opplæringsloven kapittel 17.

2 Den muntlige delen av opplæringen

Den muntlige delen av opplæringen er ikke avhengig av skolens hovedmål. I den muntlige opplæringen kan elevene og undervisningspersonalet velge fritt hvilke talemål de vil bruke. Undervisningspersonalet og skoleledelsen skal likevel i størst mulig grad skal ta hensyn til elevens talemål ved valg av ord og uttrykk i den muntlige opplæringen, jf. opplæringsloven § 2-5 andre ledd.

3 Overføring til skole med annet hovedmål

Det er et unntak fra hovedregelen om at kommunen avgjør hvilken målform som skal være hovedmålet ved den enkelte skole. Dersom en elev overføres til en ny skole med et annet hovedmål enn det eleven har hatt tidligere, har eleven rett til skriftlig opplæring på det opprinnelige hovedmålet. I tillegg har elevene rett til norskundervisning i egen gruppe, uavhengig av hvor mange de er. Reglene finnes i opplæringsloven § 2-5 femte ledd.

Vilkår for å fortsette med samme hovedmål

Dette unntaket gjelder kun for elever som har hatt en annen målform de fire første årene i grunnskolen, og som derfor har tilegnet seg lese- og skriveferdigheter i denne målformen. Elever som blir overført til ny skole i løpet av 1.-4. årstrinn, kan ikke kreve slik opplæring.

Regelen får bare anvendelse på elever som overføres fra en skole til en annen på grunn av skolestrukturen i kommunene. Bestemmelsen omfatter ikke tilfeller der bytte av skole skyldes skifte av bosted, jf. Ot.prp. nr. 46 (1997-98) s. 156.

4 Rett til å tilhøre en egen elevgruppe etter målform

Elever på 1.-7. trinn med et annet hovedmål enn flertallet, kan ha rett til skriftlig opplæring i deres eget hovedmål, jf. opplæringsloven § 2-5 fjerde ledd.

Elever som har rett til å tilhøre en egen målformgruppe vil få opplæring i et annet skriftlig hovedmål enn skolens hovedmål, og denne målformen skal brukes det skriftlige arbeidet til både eleven og skolen.

Formålet

Formålet med bestemmelsen er at disse elevene, på lik linje med de øvrige elevene, skal få opplæring i sitt eget språkmiljø. Dette er viktig med hensyn til å skape en felles språkidentitet, og er en viktig faktor i arbeidet med å lære og beherske en målform på en god måte, jf. NOU 1995:18. Hensikten med regelen er altså å sikre et elevmindretall likeverdig opplæring i ønsket målform.

Vilkår for å få opplæring på egen målform

Når minst ti elever på ett av årstrinnene 1-7 i en kommune ønsker skriftlig opplæring på et annet hovedmål enn det kommunen har vedtatt, har de rett til å tilhøre en egen elevgruppe, jf. opplæringsloven § 2-5 fjerde ledd.

Bestemmelsen viser til antall elever i kommunen og ikke ved den enkelte skole. Det er altså et krav om at elevene må være fra samme årstrinn, men de kan samles fra flere klasser/grupper fra flere skoler i kommunen.

Retten gjelder så lenge det er minst seks elever igjen i den særskilte målformgruppen. Antall elever som er igjen i den opprinnelige klassen, er uten betydning for retten til å tilhøre en egen særskilt målformgruppe.

Plassering av elever er et enkeltvedtak

Plassering av elever i klasser eller grupper etter målform er et enkeltvedtak, og er underlagt

saksbehandlingsreglene om enkeltvedtak i forvaltningsloven. Opplæring på egen målform er en særlig viktig rettighet for elevene. Det er derfor viktig at elevene får mulighet til å imøtegå de vurderinger skolen foretar, og får anledning til å legge fram sin sak. Elevene vil i tillegg ha en klageadgang dersom de er misfornøyde med enkeltvedtaket.

Hvor skal opplæringen forgå?

I utgangspunktet er det ikke noe krav til hvilken skole gruppen skal opprettes på. Dersom elevene er spredt på forskjellige skoler i kommunen, vedtar foreldrene med vanlig flertall hvilken skole tilbudet skal gis på. Det er ikke kommunen som tar avgjørelsen.

Om flere skoler i kommunen har over ti elever som ønsker et annet skriftlig hovedmål, vil hver av disse gruppene ha rett på en egen målformgruppe på sin nærscole. Dette er presisert i Innst. O. nr.70 (1997-98).

I noen tilfeller vil ikke over ti elever på ett trinn ved en skole automatisk utløse en egen målformgruppe på skolen. Det kan for eksempel være at 16 elever i en kommune ønsker skriftlig opplæring på et annet hovedmål enn det kommunen har vedtatt. Om ti av disse går på en skole, og seks elever på en annen, må foreldrene avgjøre hvilken skole tilbudet skal gis ved, jf. § 2-5 fjerde ledd.

Skoleskyss

Fylkeskommunen har ansvaret for skyss av grunnskoleelever som har rett til egen målformgruppe ved en annen skole enn nærskolen, bortsett fra når de har særlig farlig eller vanskelig skolevei.

Skoleskyss av elever som har målformgruppe ved en annen skole enn nærskolen er omhandlet her.

Kan elevene fra den særskilte målformgruppen blandes med andre elever?

I utgangspunktet har elevene rett til å få opplæring i en særskilt målformgruppe. Lovens forarbeider åpner imidlertid for at elevene fra den særskilte målformgruppen kan blandes med de øvrige elevene i deler av opplæringen. Det fremgår blant annet av Innst. O. 126

(2002-2003) at elever med ulike hovedmål, kan få opplæring sammen når dette ikke bryter med formålet bak reglene om egen målformgruppe.

I Ot.prp. nr. 67 (2002-2003) uttales det følgende:

«I mange av de arbeidsformene som nå benyttes i skolen, vil elever kunne arbeide sammen i team og høre de samme foredragene uten at forskjeller i hovedmål har noen betydning. Dagens regler åpner også for felles undervisning i visse tilfeller. Det vises her til forarbeidene til den gjeldende § 2-5, 4. ledd der det framgår at dette blant annet kan være aktuelt i praktisk-estetiske fag»

Hovedregelen skal være at i skriftlige fag og fag med stor grad av skriftlighet, har elevene rett til å være i egen målgruppe. Unntak fra dette kan for eksempel være der det er aktiviteter i faget hvor det ikke strider mot formålet med regelen å ha elevene samlet. Dette kan for eksempel gjelde enkelte prosjektarbeid, temadager, opplæring av muntlig/visuell karakter, utstillinger, foredrag og lignende. I disse tilfellene vil det normalt foreligge en pedagogisk begrunnelse for en annen organisering.

Hvis det skal gjøres unntak fra hovedregelen om opplæring i egen gruppe, må dette vurderes konkret i hvert enkelt tilfelle for hvert enkelt fag. Vurderingskriteriene vil da være om formålet med regelen likevel blir ivaretatt.

Utdanningsdirektoratet vil presisere at en slik organisering ikke setter til side elevenes rett til å få den skriftlige opplæringen på egen målform. Også i de timene elevene fra den særskilte målformgruppen er blandet med andre elever, har elevene rett til å få skriftlig materiale på deres egen målform.

Retten til å få opplæring i egen målgruppe må ikke gå på bekostning av muligheten til å delta i skolens felles aktiviteter for elevene i den særskilte målgruppa. Det er også viktig at disse elevene ikke blir isolert faglig og sosialt fra de andre elevene. Dette er også forhold som må ligge til grunn ved vurderingen om når elevene kan blandes. Den særskilte målgruppa må beholde sin identitet, samtidig som pedagogiske og sosiale hensyn ivaretas.

Tidsfrist for valg av målform

Skolen kan sette en tidsfrist for når søknader om annen målform må være sendt inn for at den kan tas hensyn til før skolestart. Utdanningsdirektoratet vil likevel påpeke at elevene har konkrete rettigheter etter opplæringsloven § 2-5, som må ivaretas uavhengig av en eventuell frist. På den annen side må kommunen få rimelig tid til organisering og forberedelse for å kunne oppfylle rettighetene.

5 Rådgivende målavstemning

Ved skifte av hovedmål, skal det holdes en rådgivende folkeavstemning, jf. opplæringsloven § 2-5 sjuende ledd. Dette gjelder både ved skifte av hovedmål ved en eksisterende skole, og ved skifte av hovedmål som er knyttet til opprettelsen av en ny skole. Departementet har gitt nærmere forskrifter om målavstemningen i forskrift til opplæringsloven kapittel 9.